

УДК 378.011.3-051:78(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-5>

Тетяна ДОРОШ

кандидат наук з державного управління, доцент, професор кафедри фортепіано, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, вулиця Шота Руставелі, 7, м. Харків, Україна, 61001

ORCID: 0000-0002-0306-1146

Ольга ДУБОВСЬКА

викладач-методист кафедри вокально-хорової підготовки вчителя, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, вулиця Шота Руставелі, 7, м. Харків, Україна, 61001

ORCID: 0000-0002-1571-3527

Олена ТУРУКІНА

викладач-методист кафедри фортепіано, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, вулиця Шота Руставелі, 7, м. Харків, Україна, 61001

Бібліографічний опис статті: Дорош, Т., Дубовська, О., Турукіна, О. (2025). Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музики в закладах вищої освіти. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 30–35, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-5>

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мета статті – дослідити проблеми підготовки майбутніх учителів мистецького профілю навчання в закладах вищої освіти. Відповідно до мети, окреслено ряд завдань, серед яких розкрито дефініцію поняття «професійна підготовка», досліджено науково-методичну літературу за відповідною темою, наведено приклади заходів, які позитивно впливають на підготовку здобувачів.

Наукова новизна. Автори статті представили власний досвід професійної підготовки майбутніх учителів музики, яка здійснюється в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Серед наведених прикладів – участь у міжнародних конкурсах з інструментального виконавства та вокалу, де обґрунтовано доцільність залучення майбутніх учителів музики до конкурсних заходів, які є одним із головних елементів художньо-творчого процесу. Також продемонстровано ступінь готовності здобувачів до участі в науково-практичних конференціях, лекціях, вебінарах, де вони набувають спеціальні знання, практичні навички та вміння. При цьому формуються важливі якісні риси особистості, що є важливими в їх подальшій професійній діяльності.

Серед **методів**, що сприяють професійній підготовці майбутнього фахівця виділено: метод асоціацій, пов'язаний із відтворенням художнього образу; метод професійної самоорганізації, націлений на активного, творчого, інтелектуально розвиненого суб'єкта освітнього процесу, який здатен вирішувати проблемні питання. Не менш важливим є метод професійного самоконтролю, де здобувач виявляє професійну чутливість, є активним учасником освітнього процесу.

У результаті дослідження зроблено **висновки** й підкреслено, що орієнтація на різні види творчої діяльності значно розширює можливості майбутніх учителів музики, поглиблює їх художні інтереси та потреби, сприяє професійному розвитку.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель музики, заклади вищої освіти.

Tetiana DOROSH

PhD of Sciences from Public Administration, Professor at the Piano Department, Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv regional council, 7-a Rustaveli Str., Kharkiv, Ukraine, 61001

ORCID: 0000-0002-0306-1146

Olga DUBOVSKA*Teacher-methodist of Vocal at the Vocal-Choral department, Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv regional council, 7-a Rustaveli Str., Kharkiv, Ukraine, 61001***ORCID:** 0000-0002-1571-3527**Olena TURUKINA***Teacher-methodist at the Piano Department, Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv regional council, 7-a Rustaveli Str., Kharkiv, Ukraine, 61001*

To cite this article: Dorosh, T., Dubovska, O., Turukina O. (2025). Problemy profesiynoyi pidhovtovky maybutnikh uchyteliv muzyky v zakladakh vyshchoyi osvity [Problems of professional training of future music teachers in institutions of higher education]. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 30–35, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-5>

PROBLEMS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE MUSIC TEACHERS IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

The purpose of the article is to investigate the problems of training future teachers of the artistic profile of education in institutions of higher education. In accordance with the goal, a number of tasks are outlined, among which the definition of the concept of «professional training» is revealed, the scientific and methodical literature on the relevant topic is researched, and examples of measures that have a positive effect on the training of students are given. **Scientific novelty.** The authors of the article presented their own experience of professional training of future music teachers, which is carried out at the Municipal establishment «Kharkiv humanitarian-pedagogical academy» of Kharkiv regional council. In the given examples, including: participation in international competitions for instrumental performance and vocals, the expediency of involving future music teachers in competitive events, which are one of the main elements of the artistic and creative process, is substantiated. The degree of readiness of the applicants to participate in scientific and practical conferences, lectures, webinars, where they acquire special knowledge, practical skills and abilities, is also demonstrated. At the same time, important qualitative personality traits are formed, which are important in their further professional activities. Among **the methods** that contribute to the professional training of the future specialist, the following are highlighted: the method of associations related to the reproduction of an artistic image; a method of professional self-organization, aimed at an active, creative, intellectually developed subject of the educational process, who is able to solve problematic issues. Equally important is the method of professional self-control, where the student shows professional sensitivity and is an active participant in the educational process. In the process of the research, **conclusions** were made and it was emphasized that orientation to various types of creative activity significantly expands the possibilities of future music teachers, deepens their artistic interests and needs, and contributes to their professional development.

Key words: professional preparation, future music teachers, institutions of higher education.

Актуальність проблеми. У сучасному суспільстві особливо гостро постають питання щодо підготовки висококваліфікованих спеціалістів, які мають бути енергійними, активними, критично мислити, приймати оригінальні рішення, розширювати свій світогляд, накопичувати знання, уміння, збагачувати власний досвід тощо. Відтак, проблема професійної підготовки фахівців, зокрема, майбутніх учителів музики в закладах вищої освіти (далі – ЗВО), є актуальною й набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Праці О. Гаврилюк, Н. Ничкало, О. Поддубей, А. Харківської та інших свідчать про те, що науковці досліджують різноманітні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців в ЗВО. Вони вказують на послідовну взаємодію викладача й здобувача, метою й результатом

якої є формування в них професійних якостей. Утім, це питання потребує подальших розвідок і наукового обґрунтування.

Метою статті є дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів музики в ЗВО, де вони накопичують додаткові знання, уміння, навички для впровадження в подальшу професійну діяльність. Нами окреслені завдання, що підпорядковуються меті й спрямовані на досягнення позитивного результату, серед них:

- розкрити дефініцію поняття «професійна підготовка»;
- дослідити науково-методичну літературу, де розкриваються проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музики в ЗВО;
- обґрунтувати доцільність залучення майбутніх фахівців до розмаїтих культурно-мистецьких заходів;

– продемонструвати ступінь готовності здобувачів до участі в науково-практичних конференціях, лекціях, вебінарах.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Колектив укладачів словника педагогічних та психологічних термінів трактує «професійну підготовку» як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, що дозволяють виконувати роботу в певній сфері діяльності (Словник, 2019, с. 41). Екстраполюючи це визначення на професійну підготовку майбутнього вчителя музики, можемо констатувати, що її змістом є набуття спеціальних знань, практичних навичок і вмінь, формування важливих якісних рис особистості, що є важливими в подальшій діяльності.

На наш погляд заслуговує позитивної оцінки висловлювання Н. Ничкало, яка наголошує, що сфера підготовки людини до праці не є вузькою. Вона досить широкоаспектна, міждисциплінарна й інтегрує знання та види діяльності в різних суспільних сферах, – констатує дослідниця (Ничкало, 2014, с. 114). Тобто, не можна ігнорувати іншими науковими знаннями, які також охоплюють широкий спектр проблем, пов'язаних із підготовкою майбутнього фахівця, з формуванням його професійно важливих якісних рис.

Особливості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва досліджує А. Харківська. Учена детально вивчає зміст цієї підготовки, що здійснюється в КНР та Україні, розкриває проблеми, з якими стикаються наші країни. У своїй праці авторка доходить висновку, що вчитель музичного мистецтва має не просто навчати музиці, а й стати повноцінним організатором, фасилітатором, консультантом, мотиватором для здобувачів на кожному етапі їхнього навчання (Харківська, 2023, с. 789–798).

Оскільки специфіка організації професійної підготовки залежить від галузі, на яку вона спрямована, то доцільно розглянути ті питання, які викликають розуміння й інтерес, творчі потреби майбутнього фахівця. У процесі професійної підготовки майбутніх учителів музики важливу роль відіграють уміння, що формуються під час вивчення освітніх компонентів. Це вміння:

– правильно добирати відповідну літературу, сприймати та аналізувати її;

– формувати цілі, моделювати зміст, форми та методи освітнього процесу, можливості передбачити труднощі, що можуть виникнути;

– встановлювати доброзичливі стосунки в колективі, проявляти педагогічний такт, стриманість, урівноваженість, управляти своїми емоціями та почуттями;

– організовувати різноманітні культурно-просвітницькі заходи, самостійно приймати рішення, розвивати організаторські здібності;

– контролювати та оцінювати власну поведінку;

– вільно володіти грою на музичному інструменті.

Серед методів, які сприяють професійній підготовці майбутнього вчителя музики варто виділити:

1. Метод асоціацій, пов'язаний із відтворенням музичних творів. Цей метод можна засвоїти через реалізацію наступних вправ: записати власні враження, асоціації, пов'язані з програмними музичними творами, як от: «Хвилі Дніпра», «Ноктюрн», «Ніч яка місячна»; добрати до них відповідні зображення (фото, картинки), невеличкий чотирирядковий вірш, що співзвучний із художнім образом.

2. Метод професійної самоорганізації, який передбачає активного, творчого, інтелектуально розвиненого суб'єкта освітнього процесу, здатного до розумово-вольових дій, спрямованих на подолання виникаючих труднощів. Наприклад, уміти здійснити гармонічний аналіз музичного твору, визначити технічні труднощі та обрати відповідні вправи для відпрацювання й упевненого виконання.

3. Метод професійного самоконтролю, за допомогою якого учасник освітнього процесу виказує своє ставлення до обраної професії, визначає чинники, що впливають на успішність оволодіння майбутньою професією. Наприклад, уміти проаналізувати власну активність, небайдужість, виявити професійну чутливість, сконцентрувати свою увагу, силу волі, мислення на професійно значущих об'єктах.

Не менш цікавим є дисертаційне дослідження О. Гаврилюк, де вчена відокремлює три основних блока, що сприяють формуванню професійної підготовки майбутніх учителів музики: мотиваційно-інформаційний, творчодіяльнісний, творчо-процесуальний.

Перший етап (мотиваційно-інформаційний) дослідниця пов'язує з формуванням позитивної мотивації студентів до майбутньої професії, набуття мистецького досвіду, стійких переконань щодо участі в різних формах художньо-творчої діяльності, потреби в активній творчій участі тощо.

Метою другого етапу (творчо-діяльнісного) на її думку є формування в майбутніх фахівців навичок музично-виконавської, сценічно-артистичної діяльності, рефлексивних умінь у розв'язанні творчих завдань, вправ, активної участі здобувачів у розмаїтих сферах художньо-творчої діяльності.

Третій етап (творчо-процесуальний) полягає у формуванні організаційних, комунікативних, художньо-конструктивних навичок у складанні сценаріїв, проведенні художньо-творчих заходів, активну творчу діяльність (Гаврилюк, 2018, с. 7).

Заслуговує на увагу вислів О. Поддубей, яка професійну підготовку не обмежує лише формуванням знань, умінь, навичок, оскільки вона зорієнтована на розвиток особистості в професійному плані. Головною метою й очікуваним результатом проходження професійної підготовки є формування готовності осіб, які завершили навчання, до виконання своєї майбутньої професійної діяльності тощо, – указує авторка. Отже, можемо наголосити, що професійна підготовка, на відміну від професійної освіти, не обмежена часовими рамками й може повторюватися (Поддубей, 2019, с. 19–24.).

Доцільним у нашому дослідженні є підготовка майбутніх учителів музики до конкурсних виступів, де під час виконання програмних творів виявляється їх високий рівень володіння інструментальною грою, у співі – вокальними навичками, зацікавленість у передачі змісту музичних композицій, сформовані артистичні здібності, емоційне забарвлення власного виступу.

Так, на міжнародному конкурсі здобувачка четвертого курсу продемонструвала перед журі цього заходу презентацію своєї власної творчої діяльності, усвідомлення значення майбутньої професії, ретельну та копітку самостійну роботу. Прелюдія № 9 (з циклу «24 прелюдії») українського композитора й педагога Ісаака Берковича, автора школи гри на фортепіано, прозвучала на IX Міжнародному фестивалі

мистецтв «Music Modern» у номінації «Інструментальне мистецтво», що відбувався за підтримки України-Молдови. Над віртуозною п'єсою велась ретельна й сумлінна праця, яка продовжувалась до тих пір, поки виконання на репетиціях не досягло належного рівня, що відповідає завершеності роботи над художнім образом і задуму композитора.

Попередній аналіз музичного твору здійснювався в таких аспектах: теоретичному, виконавському, художньому, методичному. Стрімкі пасажі шістнадцятих нагадували кружіння листя на вітру, які безперестанку зривалися й знову падали на землю. У повітрі відчувався терпкий аромат осені й слухачі мали можливість спостерігати химерний танець пожовклих листів. Майбутній музичний фахівець представила власне виконавське бачення музичної композиції, відтворила його відповідними засобами музичної виразності (у темпі, динаміці, артикуляції, фразуванні, акцентуванні).

Наступний майбутній учитель музики – здобувачка другого курсу, яка виконала пісню «Журавлі» з репертуару українського рок-гурту «The Hardkiss» у номінації «Вокал». Журі міжнародного конкурсу «Berlin Art Fest» (організатор – Німеччина) високо оцінили її виступ (Лауреат, I місце). Учасниця виявила творчий підхід у доборі вокального твору з фонограмою в мережі Інтернет (звучав мінус, віртуальний оркестр), самостійно розучила текст, підбрала зручну тональність, обґрунтувала свій вибір. Цьому виступу передувала сумісна робота з викладачем, де вони разом визначали особливості вокальної композиції, аналізували нотний текст й акомпанемент фонограми, визначали зміст та загальний характер пісні, пов'язавши з нинішніми подіями в Україні. Окрім цього, вокальне виконання супроводжувалось відеокліпом, де зображено зграю журавлів, що високо «летять у синю даль».

Змістом професійної підготовки майбутніх учителів музики є й поглиблене ознайомлення з науковими досягненнями, уміння розв'язувати творчі завдання в дослідницьких пошуках. Розглянемо ступінь готовності здобувачів до участі в науково-практичних конференціях, коли, у процесі підготовки накопичуються додаткові знання, уміння, навички, що є необхідними в майбутній професійній діяльності.

Так, у статті за темою «Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики» учасники освітнього процесу ґрунтовно досліджували це питання. Здобувачі проаналізували значення термінів «компетентність», «професійна компетентність»; розкрили особистісне ставлення до освітнього процесу, у ході якого вони набувають важливі професійні компетентності, застосовують відповідні знання та вміння.

У наступній статті – «Дистанційна форма навчання», досліджувались актуальні питання – єдино можливої форми здобуття освіти, у тому числі й вищої, урахувавши нинішній воєнний стан в Україні.

Особливістю професійної підготовки майбутніх учителів музики є й участь у лекціях провідних науковців розвинених західних країн. Так, лекція почесного професора Університетського коледжу Лондона Роуза Лаккіна, була присвячена штучному інтелекту, інструментам, які допомагають орієнтуватися в програмах, розкривають можливості безпечного та ефективного застосування цього продукту для себе. У Вебінарі спікера Олени Бурдун, педагога, методиста вищої категорії Інституту модернізації змісту освіти МОН України слухачі ознайомились із програмою – Canva та її можливості використання в освіті, щоб мати можливість створювати власний дизайнерський продукт.

Ураховуючи вищевикладене, ми виділили серед основних видів діяльності, що сприяють професійному зростанню майбутнього вчителя музики, наступні:

– освітню діяльність у її розмаїтих академічних формах (лекції, вебінари, практичні заняття, різні форми самостійної роботи), за допомогою яких можна конструювати майбутню професійну діяльність;

– освітньо-професійну діяльність, що виробляє в здобувачів здатність до творчої пошукової діяльності, зокрема, уміння спостерігати, досліджувати, аналізувати, експериментувати педагогічні явища, висувати власні гіпотези, припущення для ефективного розв'язання певного кола професійних задач і проблем.

– культурно-просвітницьку діяльність, що передбачає участь здобувачів у концертних виступах, конкурсних змаганнях.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведений теоретичний і практичний аналіз професійної підготовки майбутніх учителів музики не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Саме тому перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в дослідженні різних видів творчої діяльності, які допомагають здобувачу розв'язувати реальні завдання та проблеми, якісно реалізовувати свої професійні функції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гаврилюк О. А. Формування професійної готовності майбутніх учителів музики у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2018. 294 с.
2. Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів : монографія. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова. 2014. 125 с.
3. Поддубей О. В. Аналіз поняття «професійна підготовка» у вітчизняних і зарубіжних наукових працях. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. Кременчук. Випуск 5 (118), 2019. С. 19–24.
4. Словник педагогічних та психологічних термінів до дисциплін: «Педагогіка», «Педагогіка новаторства», «Педагогіка та психологія вищої школи», «Методика виховної роботи та основи педагогічної майстерності», «Педагогічний менеджмент» : для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття освіти пед. спец-тей / укл.: Н. А. Несторук, Л. В. Кокоріна. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. С. 41.
5. Харківська А. А. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в КНР та Україні. Актуальні питання у сучасній науці : журнал № 10 (16) 2023. С. 789–798.

REFERENCES:

1. Havryliuk O. A. (2018). Formuvannia profesiinoi hotovnosti maibutnikh uchyteliv muzyky u pedahohichnykh koledzhakh do khudozhno-tvorchoi diialnosti. dys. ... kand. ped. nauk 13.00.04 [Formation of professional readiness of future music teachers in pedagogical colleges for artistic and creative activities: dis]. Vinnytsia [in Ukrainian].
2. Nychkalo N. H. (2014). Rozvytok profesiynoi osvity v umovakh hlobalizatsiynnykh ta intebratsiynnykh protsesiv : monohrafiia [Development of professional education in the conditions of globalization and integration processes: monograph]. Kyiv [in Ukrainian].

3. Poddubei O. V. (2019). Analiz poniattia «profesiina pidhotovka» u vitchyznianskykh i zarubizhnykh naukovykh pratsiakh: Vol. 5 (118) [Analysis of the concept of «professional training» in domestic and foreign scientific works. Visnyk]. Kremenichuk, 19–24 [in Ukrainian].
4. Slovyk pedahohichnykh ta psykholohichnykh terminiv do dystsyplin (2019): «Pedahohika», «Pedahohika novatorstva» ta inshi [Dictionary of pedagogical and psychological terms for disciplines: «Pedagogy», «Pedagogy of innovation» and others]. Sloviansk : Vyd-vo B. I. Matorina, 41 [in Ukrainian].
5. Kharkivska A. (2023). Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva v KNR ta Ukraini [Features of the professional training of future teachers of music arts in the PRC and Ukraine]. Aktualni pytannia u suchasniy nausti : zhurnal № 10 (16), 789–798 [in Ukrainian].